

Turbuly Lilla

Bábszínház (kor)határok nélkül

A XV. Pécsi Nemzetközi Felnőttbábfesztiválról

Színházi fesztivállal kezdődött, és azzal is végződött a nyár Pécsen, de amíg június elején a legjobb hazai „emberszínházi” előadások vetélkedtek egymással a POSZT-on, augusztus végén Nemzetközi Felnőttbábfesztivált tartottak a városban. Utóbbit háromévente rendezik meg, mégpedig úgy, hogy a benevezett előadásokból egy felkért szakember – az idén Kékesi Kun Árpád színháztörténész – válogatja ki a versenyprogramba kerülő darabokat.

Az Európa Kulturális Fővárosa címnek köszönhetően az idén valamivel több pénz jutott a rendezvényre, így a versenyelőadások mellett díszelőadások keretében a bábművészet legkülönbözőbb ágaiból kaphatott ízelítőt a közönség, mégpedig igen rangos társulatok előadásában. Láthattunk vietnámi tradicionális vízbábozást, török árnyjátékot, japán bunraku-színházat. (A fából készült bunraku bábokat egyszerre három ember irányítja, mindegyikük más-más testrészét.) De fellépett Pécsen a világ egyik legjelentősebbnek tartott bábművésze, az amerikai Eric Bass is, aki *Őszi portrék* címmel, saját készítésű bábjával idős embereket jelenített meg a színpadon, hol vidám, hol melankolikus hangulatú jelenetekből felépített, bravúros technikájú előadásában. A belvárosi járókelők sem „úszhatták

meg” ezt az egy hetet anélkül, hogy ne botlottak volna bele itt is, ott is a vásári bábszínház hagyományait felelevenítő bábjátékokba. Vitéz Lászlótól az angol Punch-on át Paprika Jancsiig elemükben voltak a nagy igazságosztók és ördögűzők.

A versenyprogramban tizennégy előadás mérkőzött a díjakért, nyolc hazai és hat külföldi, kettőt közülük a Pannon Tükör olvasói hazai pályán is láthattak: a lendvai Pupilla Bábszínház és a zalaegerszegi Griff Bábszínház egy-egy bemutatóját. Mindkét társulat sokat játszott, sokszor feldolgozott művet választott. A lendvaiak *A kis herceget* ötvözték a szerző, Saint-Exupéry rejtélyes, legendává vált halálának történetével, így jött létre *Az utolsó repülés vagy a Báránnyelők Hercege* című előadás Rumi László rendezésében. A kerettörténet szerint a pilóta gépe meghibásodik, kénytelen katapultálni, így kerül a sivatagba. A menekülésre nincs reménye, és ebben a közties helyzetben, az elkerülhetetlen halálra várva, a művészethez menekül: a szétszóródott repülőgéproncokból és a repülőről származó tárgyakból (például egy kis szoborból, a Báránnyelők Hercegéből) rögtönöz bábszínházat, és így játssza el A kis herceg jeleneteit. Az ötletes keretjével a társulat egyben nehéz feladat elé is állította magát. Egyrészt azért, mert

Szabó Tibor
az Ibusárban

a tárgyak nem bábok, mozgatusuk – legalábbis ebben az előadásban – kevesebb lehetőséget rejt magában, könnyen statikussá válik a látvány. Másrészt igen nehéz a szállóigévé vált mondatokat hitelesen elmondani, méghozzá úgy, hogy a látványvilág ne ezek pusztán illusztrációjának tűnjön, hanem a kettő együtt, ott és akkor, a színpadon teremtsen meg a maga igazságát. Ezekkel a nehézségekkel a társulat több-kevesebb sikerrel küzdött meg. Az előadás érdekessége volt, és a szakmai vitában elhangzó ellenérvekkel szemben kifejezetten erősségének éreztem, hogy felváltva négy nyelven (magyarul, szlovénul, németül és angolul) beszéltek benne a színészek, mégpedig úgy váltogatva a nyelveket, hogy az előadást az is követni tudja, aki csak egyiket vagy a másikat beszél. Túl a praktikus szemponton, hogy egy kétnyelvű közegben élő-játszó társulatról van szó, és így nyilván többszöröződnék a játékos lehetőségek, ez a soknyelvűség a mondandó egyetemességét is hangsúlyozta. És jó volt hallgatni a magyarul beszélő színész izos lendvai tájszólását.

A Griff Bábszínház *Ibusárja* (rendező: Lőrincz Zsuzsa) illeszkedett a színház és bábszínházat vegyítő versenyelőadások sorába. Magáról a darabról a Pannon Tükör 2010/2. számában már írtam, így most az előadás szakmai vitáján elhangzottakat foglalom össze röviden. A zsűri tagjai egyetértettek abban, hogy Parti Nagy Lajos műve szinte kínálja magát a bábszínházi feldolgozásra,

Kovács Olga és
Varga Veronika
a darab utolsó
jelenetében

hiszen két világot kell benne megjeleníteni, Sárbogárdi Jolán MÁV-menetjegykiadó prózai mindennapjait, és az általa teremtett operettvilágot. Álláspontjuk azonban abban a tekintetben is egységes volt, hogy az előadás inkább hatott színháznak, mint bábszínháznak, a bábok jobbra csak illusztratív szerepet tölthettek be, nem tudtak a játék szerves részévé válni. Dicsérték ellenben a színészi teljesítményeket, elsősorban Szabó Tiborét. A szombathelyi Weöres Sándor Színház színművésze vendégként vett részt a produkcióban, ahogy az egerszegi előadást megelőző napon bemutatott *János vitéz* (52)-ben is. Az utóbbi darabot a szombathelyi Mesebólt Bábszínház hozta el Pécsre, így Szabó Tibornak egymást követő két napon, két szerepben is alkalmat nyílt a bemutatkozásra. Mindkét karaktert, (a darab fikciója szerint idősödő, 52 éves) János vitéz t és az Ibusár-beli Vargányai Gusztit is olyan sokszínű színészi eszközkészlettel alakította, hogy kiérdemelte a Legjobb Színészi Alakítás Díját. A Sárbogárdi Jolán szerepét játszó Kovács Olga esetében a hozzászólók hangsúlyozták, hogy nagy erőket mozgató, invenciózus alakítást nyújtott, ugyanakkor egyöntetű volt a vélemény, hogy erre a szerepre egy jóval idősebb színésznőt kellett volna választani, hiszen a darabban fontos momentum, hogy az idősödő főszereplő választási lehetőségei, perspektívái mennyire beszűkültek.

A Legjobb Előadás Díját a Budapest Bábszínház *Bitódalok*ja nyerte el, rendezője, Veres András pedig a Legjobb Rendező is lett. Christian Morgenstern (1871-1914) német költő abszurd verseiből készítették „kötél-táncot bábokkal, egy részben”, hogy az előadás alcímét

idéztem. És valóban, a három színész (Kovács Judit, Ács Norbert, Teszárék Csaba) három ember nagyságú, kötélen lógó bábbal hozott létre egy nagyon karakteres, sajátos hangulatú, az élet és a halál közötti mezsgyén játszódó, a zenét, a revü és a kabaré elemeit is felhasználó sajátos haláltánc-víziót.

Osztatlan közönségsikert aratott, és több díjat is nyert egy fiatal izraeli bábművésznő, Yael Rasooly *Paper cut* című előadása. Darabja alapötletében hasonlít az *Ibusár*hoz, hiszen titkárno hőse, aki munkaidőben decens és szorgalmas hangyácskaként szolgálja főnökét, munka után a harmincas-negyvenes évek filmjeinek világába képzelemagát. Egyszemélyes örömszínházával az első perctől az utolsóig lekötötte a nézőket. (Az előadás interneten is megtekinthető ezen a címen: http://www.szinhasz.tv/series/pecsi_babfesztival/paper_cut)

E jegyzetnek nem lehet célja, hogy a gazdag, bár meglehetősen heterogén színvonalú versenyprogram valamennyi darabjáról szóljon. Aki végignézte az előadásokat, tapasztalhatta, hogy hagyományos, paravános bábjátékot (ellentétben a szabadtéri kísérőprogramokkal) nem talált köztük, színház és bábszínház szimbiózisára annál több példát láthatott.

Ma már egy bábszínésznek is helyt kell állnia a színpadon színészként, de a Stúdió K. társulata (akik most Zalán Tibor *Vakkacsa tojások* című darabjával versenyeztek) többszörre bizonyította be, hogy tagjai színészként is kiváló bábszínészi teljesítményre képesek. Több együttes próbálkozott különböző multimédiás eszközök felhasználásával, tárgyanimációval (vagyis tárgyak mozgásával), és voltak, akik mozgásszínházi elemeket építettek az előadásba. Érdekes, hogy ezek a törekvések sokszor éppen a lehető legklasszikusabb művek színpadra állításánál kerültek előtérbe, mint például a veszprémi Kabóca Bábszínház Arany-balladákat feldolgozó, *Kél egy-egy árnyék* című előadásában, amelynek egészen különleges feszültséget adott a veretes szöveg és a meghökkentő látványvilág egymásra hatása.

Ez az egy hét mindenestre meggyőzően bizonyította, hogy a felnőtteknek szóló bábszínháték él és virágzik, még akkor is, ha – legalábbis a mi kultúránkban – mindig másodhegedűs marad a gyermekelőadások mögött. Nemzetközi Felnőttbábfesztivál három év múlva lesz legközelebb, de a zalaegerszegi nézők már ebben az évadban megnézhetnek a Griff Bábszínházban egy újabb előadást, a címe ellenére nagyon is felnőtteknek szóló Pintér Béla-darabot, *A sütemények királynőjét*.

Részlet a keszthelyi kiállításról

